

2. Панасюк Т. Інноваційні технології: обмінюємося досвідом / Т. Панасюк // Дошкільне виховання – 2010 . – № 7. – С. 18.
3. Маковецька Н.В. Особливості організації інноваційної діяльності в дошкільному навчальному закладі: теоретичний аспект проблеми/ Н.В. Маковецька// Дошкільне виховання. – 2003. – N. 3. – С. 1-7.

УДК 613/614:373.3.014:373.3/5(477)(045)

Росол Ю. В.
студентка спеціальності 013 ОС «Бакалавр»,
Мукачівський державний університет
Фенчак Л.М.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано можливість вирішення проблеми формування навиків здорового способу життя у молодших школярів педагогічними засобами. Автори зазначають, що збереження і зміцнення здоров'я в сучасних умовах можливе шляхом формування здоров'язбережувального освітнього середовища. При цьому, освіта в аспекті здоров'язбереження розуміється комплексно: і як навчання методів, прийомів та навичок здорового способу життя, і як виховання цінностей індивідуального і громадського здоров'я.

Ключові слова: початкова школа, молодші школярі, здоров'язбережувальні технології, Нова українська школа.

There is substantiated the possibility of solving the problem of forming healthy lifestyle skills in junior schoolchildren by pedagogical methods. The authors note that the preservation and promotion of health in modern conditions is possible through the formation of a healthy educational environment. At the same time, in the aspect of health care education is understood comprehensively: both as the teaching of methods, techniques and skills of a healthy lifestyle, and as the education of the values of individual and public health.

Key words: *primary school, junior schoolchildren, components of health, health care educational environment, health care technologies, new Ukrainian school.*

Сьогодні в школі виникла необхідність інтегрування і втілення в практику принципово нових педагогічних ідей, концепцій, методик, технологій, у центрі яких – особистість дитини з її потребами й інтересами, життєвими цінностями. Адже найважливіша справа будь-якої школи – турбота про здоров'я учнів. Від здоров'я, гарного самопочуття і бадьорості дітей залежить їх духовне життя, розумовий розвиток, рівень навчальних досягнень, світосприйняття, віра у свої сили.

Увага до питання здоров'я школярів в умовах сьогодення суттєво зросла. Це зумовлено тим, що саме поняття «здоров'я» стало трактуватися дещо ширше, ніж просто відсутність захворювання. У нього все частіше вкладається соціокультурний зміст, а саме формування духовних потреб і навичок здорового способу життя у підростаючого покоління [5].

Аналіз даних щодо захворюваності школярів показує, що з кожним роком навчання в навчально-виховних закладах збільшується частота захворювань органів травлення, дихання, зору, росте кількість дітей з порушеннями постави, нервово-психічними відхиленнями тощо. Останнім часом з'явилися нові фактори, які негативно позначилися на стані здоров'я учнів: зростання навчального навантаження, проведення вільного часу дітей за переглядом фільмів чи комп'ютерними іграми [4]. Саме тому важливою складовою освітнього процесу в школі є формування мотивації до збереження і зміцнення здоров'я школяра.

Аналіз наукових досліджень з проблеми показав, що питання збереження, зміцнення та відтворення здоров'я особистості розглядається з тих чи інших наукових позицій у працях філософів, медиків, психологів, соціологів (М. Амосов, Г. Апанасенко, Г. Борисов, М. Віленський та ін.). Концептуальні основи здоров'язбережного виховання закладені у працях К.Бондаревської, І. Брехмана, Є. Бойченко, Т. Бережна, О. Дубогай, Л. Редька та ін. Дидактичні аспекти формування здорового способу життя у дітей та підлітків висвітлено у працях С. Боткіна, Г. Ващенко, Д. Локка, І. Мечникова, М. Пирогова, С. Русової, К. Ушинського та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема виявлення шляхів оптимізації діяльності закладу загальної середньої освіти щодо забезпечення збереження і зміцнення здоров'я школярів тісно пов'язується із створенням здоров'язбережувального середовища. До визначення основних характеристик здоров'язбережувального середовища навчального закладу, окреслення

педагогічних умов його створення зверталися Н. Бібік, Д. Журавльов, Г. Зайцев, Ю. Науменко, Л. Омельченко, О. Омельченко, Г. Ткаченко, О. Савченко, Н. Самолова, аналіз праць яких дав змогу визначити основні напрями, що потребують урахування під час розробки педагогічних умов створення та реалізації здоров'язбережувального середовища.

Базовими дослідженнями для з'ясування суті і структури поняття «здоров'язбережувального середовища» стали вітчизняні доробки Т.Бойченко, Т. Бережної, Б. Долинського. Педагогічні дослідження в галузі формування навичок здорового способу життя особистості у навчальному процесі розглядали науковці та практики І. Акімова, Н. Колотій, В. Грушко, С. Рибалько, О. Рибалка, А. Царенко та інші. Дослідження впливу етносоціальних і природних чинників на здоров'я школярів здійснювала Н.Лисенко; І. Мельник – аксіологічний аспект технології здорового способу життя молодших школярів; С. Якименко – формування культури здорового способу життя учнів основної школи у позакласній роботі.

Метою статті є розкриття особливостей організації здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи згідно Концепції нової української школи.

Покладання на школу і вчителя такого, здавалося б, невластивого їм завдання - турботи про здоров'я учнів - визначається багатьма чинниками. До провідних варто віднести такі: дорослі завжди несуть відповідальність за те, що відбувається з дітьми, які перебувають під їх опікою. Це стосується і дитячого здоров'я. Саме в школі, під щоденним спостереженням педагогів, учні проводять значну частину часу, і не допомагати їм зберігати здоров'я, було б проявом бездуховності і непрофесіоналізму. Тому до головних дійових осіб, що дбають про здоров'я учнів у навчальних закладах відносять перш за все педагогів [2].

Аналіз сучасного категоріально-понятійного апарату дозволив уточнити поняття здоров'язбережувального освітнього середовища, яке трактується нами як сукупність певних умов (гігієнічних, медичних, психологічних, педагогічних); застосування активних форм і методів навчання, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу; обізнаність педагогів і учнів зі способами збереження здоров'я і дотримання ними здоров'язбережувальної поведінки; вироблення в педагогів ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я школярів [1; 3].

Важливу роль у організації такого освітнього простору відіграє професійна підготовка та педагогічна майстерність фахівців початкової освіти. Під готовністю учителів початкової школи до формування

здоров'язбережувальних навичок і вмінь молодших школярів необхідно розуміти психофізіологічний стан майбутнього педагога, що володіє теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками щодо організації та ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь в учнів 1-4 класів [2].

Плануючи організацію освітнього середовища в початкових класах, не тільки важливо, а й необхідно брати до уваги способи формування компетентностей школяра та їх вплив на всі складові здоров'я, а саме: фізичне, психічне, соціальне, духовне. В умовах створення нової української школи (НУШ), вирішення цієї проблеми забезпечується через формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для її успішної життєдіяльності [4].

Відповідно до Концепції НУШ організація освітнього простору у початковій школі здійснюється шляхом створення вісім освітніх осередків:

- навчально-пізнавальної діяльності (з партами/столами);
- змінні тематичні осередки (дошки/фліпчарти/стенди для діаграм з ключовими ідеями);
- для гри (інвентар для настільних та рухливих ігор);
- художньо-творчої діяльності;
- куточок живої природи для проведення дослідів (пророщення зерна, догляд за рослинами, акваріум);
- відпочинку (з килимом для сидіння та гри, пуфами, подушками);
- дитяча класна бібліотека;
- осередок вчителя.

Складовими нового простору для шкіл є: креативний зовнішній та внутрішній дизайн, комфорт та енергоефективність, сучасні умови для навчання, розвитку та спілкування, багатофункціональне середовище. Крім того, освітній простір організовується таким чином, щоб учитель міг спостерігати за діяльністю дітей в усіх осередках, діти мали можливість безпечно переміщуватися і мали місце для зберігання особистих речей.

Серед десяти головних компетентностей НУШ є наступна: «Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя» [7].

Науковцями доведено, завдання збереження й зміцнення здоров'я потрібно розв'язувати, насамперед, педагогічними засобами, при цьому, освіта в аспекті здоров'язбереження розуміється комплексно: і як надання інформації, і

як навчання методів, прийомів і навичок здорового способу життя, і як виховання в душі безумовного пріоритету цінностей індивідуального і громадського здоров'я в усіх його проявах, сферах, рівнях [2; 3;4].

Знання, володіння і застосування здоров'язберігаючих технологій є важливою складовою професійної компетентності сучасного педагога [5]. Діяльність учителя у організації навчальної діяльності з учнями початкових класів повинна бути орієнтована на формування в дітей стійкої позиції, що передбачає визначення цінності здоров'я, почуття відповідальності за збереження й зміцнення власного здоров'я, поглиблення знань, умінь та навичок, пов'язаних з усіма складовими здоров'я (фізична, соціальна, психічна, духовна). Важливими завданнями здоров'язберігаючих технологій, в навчальній діяльності є: рухова активність дітей; максимальне використання природи, мистецтва для духовного, емоційного розвитку учнів; створення позитивного мікроклімату в колективі навчального закладу.

Тому сьогодні потребує від педагога високого професіоналізму, володіння сучасними здоров'язберігаючими технологіями навчання і виховання, відчувати тенденції інноваційних змін у системі освіти, розуміти сутність й особливості педагогічних технологій, адаптувати їх щодо можливостей й особливостей учнівського колективу, уміти аналізувати та оцінювати ефективність їх використання [2].

Науковцями та педагогами поняття «середовище» розуміється як сукупність елементів, які у співвідношенні між собою становлять «простір і умови життя людини» [4]

Дослідник О. Сироватко зазначає, що освітній заклад із здоров'язберігальним середовищем – це педагогічна система, складовими якої мають бути: методики забезпечення психолого-педагогічного супроводу учнів на кожному віковому етапі; постійна діагностика стану здоров'я учнів; установка на формування в них здорового способу життя; ефективна корекційна й реабілітаційна робота за медичними показниками дітей «групи ризику»; методики залучення учнів до здоров'язбережувальної діяльності [5].

Спираючись на практику освітніх закладів та дослідження педагогів і науковців, можна визначити алгоритм створення здоров'язбережувального освітнього середовища у ЗЗСО.

- ✓ Перший крок – аналіз інфраструктури школи, її навчального, навчально-методичного та кадрового забезпечення.
- ✓ Другий крок – проведення моніторингу здоров'я дітей: фізичного здоров'я; психічного здоров'я; соціального здоров'я; духовного здоров'я.
- ✓ Третій крок – раціональна організація освітнього процесу.

✓ Четвертий крок – діагностика й корекція та попередження захворювань; проведення профілактики захворювань; вітамінотерапія.

✓ П'ятий крок – підтримання й зміцнення психічного здоров'я учнів, впровадження здоров'язберігаючих технологій.

✓ Шостий крок – оздоровча робота у ЗЗСО за такими напрямками: первинна профілактика; вторинна профілактика; валеологізації освітнього процесу.

✓ Сьомий крок – розвиток матеріально-технічної бази ЗЗСО; дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил, що гарантують зміцнення здоров'я учнів; дотримання норм пожежної безпеки; нормування навчального навантаження, обсягу домашніх завдань; створення комфортної атмосфери у взаєминах між учителями, учнями й батьками; забезпечення закладу фахівцями.

Останнім кроком є залучення батьківської громадськості, органів місцевого самоврядування до організації та управління освітнім процесом [1;3; 6].

Формування позитивного ставлення до власного здоров'я та мотивації на здоровий спосіб життя – це цілеспрямований процес формування у них усвідомлення здоров'я як найвищої життєвої цінності, переконання у потребі дбати про своє здоров'я шляхом дотримання правил здорового способу життя, включення у процес його індивідуальних можливостей та здібностей [1].

Таким чином, аналіз наукових розробок свідчить, що створення здоров'язберігаючого середовища сприятиме позитивним результатам, а саме: *на рівні учнів*: зменшення кількості випадків порушення дисципліни, поява інтересу до власних якостей та рівня особистого розвитку, посилення віри в себе; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, бажання розкрити себе перед друзями, вчителями з кращого боку; *на рівні сім'ї*: висока оцінка творчих та інтелектуальних здібностей дітей, відчуття єдності з дитиною, встановлення теплих, доброзичливих, дружніх стосунків; *на рівні класу*: підвищення рівня згуртованості колективу, що сприяє розвитку доброзичливих стосунків, виникненню взаємних симпатій, взаємної прихильності, емоційній єдності «один за всіх, і всі за одного» [2].

Отже, школа зі здоров'язбережувальним освітнім середовищем – це освітній заклад, в якому діють методики забезпечення психолого-педагогічного та соціального супроводу учнів на кожному віковому етапі, постійна діагностика стану здоров'я і заходи щодо формування здорового способу життя школяра, методики включення учнів у здоров'язбережувальну діяльність, способи формування особистих концепцій здоров'я, вироблення умінь, що

відносяться до саморегуляції емоційних станів, самоконтролю в стресових ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережна Т. Організація шкіл здоров'я в Україні: міжнародний досвід та вітчизняна практика / Т. Бережна // Рідна школа. – 2018. № 5. – С. 28.
2. Фенчак Л. М. Детермінанти оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти / Л. М. Фенчак // Science, research, development. Pedagogy: monografia po konferencyjna / red. W. Okulicz-Kozaryn. – Berlin : Diamondtra dingtour, 2018. – С.25-27.
3. Нідзельська В. Управління розвитком здоро'язберігаючого освітнього простору навчального закладу: практичні аспекти / В. Нідзельська // Освіта і управління. – 2010. – №2-3. – С.157-162.
4. Лалак Н. Особливості створення освітнього середовища для молодших школярів в контексті Нової української школи / Н. Лалак, М. Лавренова, Л. Фенчак // Vzdelávanie a spoločnosť V. Medzinárodnýne konferenčný. Zborník. – Prešov 2020. – P.72-80
5. Сироватко О. Підходи до формування здоров'язберігаючого середовища в закладі освіти / О. Сироватко // Директор школи. - 2009. - № 38 (566). - С.15.
6. Ясвин В.А. Освітнє середовище: від моделювання до проектування / В.А. Ясвин. – М.: Сєнс, 2001. – С. 14.
7. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>